

16. અદ્ભુતં યુદ્ધમ્ (અદ્ભુત યુદ્ધ)

પ્રસ્તાવના

* મિત્રો તમે જાણો છો કે વાલ્મીકીએ ‘રામાયણ’ આદિકાવ્યની રચના કરી છે, જેમાં સાત કાંડ અને ચોવીસ હજાર શ્લોકો નો સમાવેશ થાય છે.

આપણે જાણીએ છીએ કે રામાયણમાં, રાજા દશરથ રામને અયોધ્યાના રાજા બનાવવા માંગતા હતા પણ રાણી કૈકેયીના વચનો ને લીધે રામને વનમાં જવું પડે છે. રામ સીતા અને લક્ષ્મણ સાથે દંડકારણ્યના પંચવટી વિસ્તારમાં પાર્ણકુટીરમાં સુખેથી રહેતા હતા ત્યારે જે ઘટના ઘટી હતી એ આ પદ્યમાં દર્શાવવામાં આવી છે.

લંકાનો રાજા રાવણ જ્યારે સીતાનું હરણ કરીને તેને લઈ જતો હોય છે ત્યારે, ગીધ રાજ જટાયું તેને બચાવવાનો પ્રયત્ન કરે છે. રાવણ ખૂબ જ શક્તિશાળી હતો જ્યારે જટાયુ પાસે ચાંચ, પાંખ અને નખ જેવા શરીરના અંગો સિવાય કોઈપણ હથિયાર ન હોવા છતાં તે રાવણનો દ્રઢતાથી સામનો કરે છે. તે રાવણને પડકારે છે અને તેને રોકવાનો પ્રયત્ન પણ કરે છે. જોકે દુર્ભાગ્યથી તે આ કાર્યમાં સફળ નથી થઈ શકતો પણ તેને કરેલા અથાગ પ્રયત્ન લીધે જટાયુ નું નામ રામાયણની કથામાં અમર બની જાય છે.

એક દુઃખી સ્ત્રી ની મદદ કરવા જટાયું પક્ષીએ હોવા છતાં પણ શક્તિશાળી રાવણની સામે સંઘર્ષ અનુસરે છે. કેમ કે તે કોઈ સ્ત્રીની વેદના જોઈ શકતો નથી. અને તે થોડા સમય માટે રાવણને પણ હતપ્રત પણ કરી નાખે છે. આ સુંદર આલેખન અહીં દર્શાવી સમજાવવામાં આવ્યું છે કે અત્યાચારી કેટલો પણ શક્તિશાળી ભલે હોય પણ સામાન્ય શક્તિવાળા હોવા છતાં પણ આપણે તેનો સામનો અવશ્ય કરવો જોઈએ અને અન્યના દુઃખો દૂર કરી માનવતા બતાવવી જોઈએ. તો ચાલો વિદ્યાર્થી મિત્રો આપણે આ પાઠનો ઊંડાણમાં અભ્યાસ કરીએ.

સ્વાધ્યાય

1. અધોલિખિતેભ્યઃ વિકલ્પેભ્યઃ સમુચિતમ્ ઉત્તર ચિનુત।

વૈકલ્પિક પ્રશ્નો ના ઉત્તર સંસ્કૃત ભાષામાં લખો.

1. સીતાયાઃ અપનયનકાલે જટાયુઃ વુત્ર તિષ્ઠન્ આસીત્?

(ક) વનસ્પતિમ્ (ખ) પર્વતશૃંગમ્

(ગ) રથમ્ (ઘ) સમીપમ્

2. જટાયુઃ રાવણસ્ય કસ્મિન્ ગાત્રે તુણ્ડં સમર્પયત્?

(ક) નેત્રે (ખ) ચરણે

(ગ) મુખે (ઘ) પૃષ્ઠે

3. ક્રોધમૂર્ચ્છિતઃ રાવણઃ જટાયુ કથમ્ અભિજઘાન?

(ક) તલેન (ખ) હસ્તેન

(ગ) બાણેન (ઘ) ચઢ્ઢેન

4. जटायुः तुण्डप्रहारेण किं व्यापहरत्?

(क) दश मस्तकानि (ख) दश मुखानि

(ग) दश दक्षिणबाहून (घ) दश वामबाहून

5. जटायुः वदति-परदाराभिमर्शनात् नीचां गतिं।

(क) निवर्तय (ख) निवर्तते

(ग) निवर्तयुन्तु (घ) निवृत्तिः

6. किं विशेषणं जटायोः पक्षिरात्वं सूचयति?

(क) तीक्ष्णतुण्डः (ख) अरिन्दमः

(ग) महाबलः (घ) खगाधिपः

2. एकवाक्येन संस्कृतभाषायाम् उत्तरं लिखत श्लोकादयमां उत्तरं लभ्यते.

1. श्रीमान् जटायुः कीदृशीं गिरां व्याजहार?

उत्तरम्: श्रीमान् जटायुः शुभां गिराम् व्याजहारा।

2. जटायुरावणयोः कः वृद्धः कः च युवा?

उत्तरम्: जटायुरावणयोः जटायुः वृद्धः, रावणः च युवा।

3. रावणस्य चापं कीदृशम् आसीत्?

उत्तरम्: रावणस्य चापं मुक्तामणि विभूषितं च आसीत्।

4. भग्नधन्वा रावणः कुत्र पतितः?

उत्तरम्: भग्नधन्वा रावणः भुवि पतितः।

4. जटायुः रावणस्य किम् उत्पाटयामास?

उत्तरम्: जटायुः रावणस्य केशान् उत्पाटयामास।

3. समासप्रकारं लिखत -

समासना प्रकारं लभ्यते.

1. खगोत्तम् - सप्तमी तत्पुरुष समासः

2. तीक्ष्णतुण्डः - बहुव्रीहि समासः

3. भग्नधन्वा - बहुव्रीहि समासः

4. हतसारथिः - बहुव्रीहि समासः

5. वामबाहून - कर्मधारय समासः

6. क्रोधमूच्छितः - तृतीया तत्पुरुष समासः

4. ઉદાહરણાનુસારમ્ અનુસ્વારસ્ય સ્થાને પરસવર્ણમ્ અનુનાસિકં વા લિખત -

????

ઉદાહરણમ્ - પર્વતશૃંગઃ - પર્વતશૃઙ્ગ, પર્વતશૃઙ્ગઃ

2. બભંજ - બભઞ્જ

3. અરિદમઃ - અરિન્દમઃ

5. વચનાનુસારં રૂપૈઃ રિક્તસ્થાનાનિ પૂરયત -

વચન પ્રમાણે રૂપોથી ખાલી જગ્યા પૂરો.

1. નિવર્તય - નિવર્તયતમ્ - નિવર્તયત

2. સમાચરેત્ - સમાચરેતામ્ - સમાચરેયુઃ

3. ગમિષ્યસિ - ગમિષ્યથઃ - ગમિષ્યથ

6. રેખાંકિતપદાનાં સ્થાને પ્રકોષ્ટકાત્ પ્રશ્નવાક્યં પદં લિખિત્વા પ્રશ્નવાક્યં રચયત

રેખાંકિત પદો ને સ્થાને કૌંસમાં થી યોગ્ય પદ શોધીને પ્રશ્ન વાક્ય બનાવો.

(કામ્, કુત્ર, કીદશીમ્, કઃ, કેન, કીદશઃ)

1. જટાયુઃ શુભાં ગિરામ્ વ્યાજહાર।

ઉત્તરમ્: જટાયુઃ કીદશીમ્ ગિરામ્ વ્યાજહાર?

2. વિરથઃ રાવણઃ ભુવિ પપાત।

ઉત્તરમ્: વિરથઃ રાવણઃ કુત્ર પપાત?

3. જટાયુઃ તસ્ય પૃષ્ઠે તુણ્ડં સમર્પયત્।

ઉત્તરમ્: કઃ તસ્ય પૃષ્ઠે તુણ્ડં સમર્પયત્?

4. રાવણઃ વૈદેહીમ્ આદાય ગચ્છતિ।

ઉત્તરમ્: રાવણઃ કામ્ આદાય ગચ્છતિ?

5. જટાયુઃ તુણ્ડેન તસ્ય દશ વામબાહૂન્ વ્યપાહરત્।

ઉત્તરમ્: જટાયુઃ કેન તસ્ય દશ વામબાહૂન વ્યપાહરત્?

7. માતૃભાષાયામ્ ઉત્તરાણિ લિખત ।

માતૃભાષામાં ઉત્તર લખો.

(1) વૃદ્ધ જટાયુ રાવણને કયા શબ્દોમાં પડકારે છે ?

ઉત્તરમ્: વૃદ્ધ જટાયુ રાવણને પડકારતા કહે છે, હું ઘરડો છું અને તું યુવાન છે તથા તારી પાસે ધનુષ્ય, રથ, કવચ અને બાણ છે. છતાં પણ તું વૈદેહીને મારી પાસેથી લઈને સકુશળ નહિ લઈ જઈ શકે.

(2) જટાયુ પાસે કયા આયુધો હતા ?

ઉત્તરમ્: જટાયુ પાસે નખ, પાંખો અને ચાંચરૂપી આયુધો હતા.

(3) રાવણ કઈ રીતે ઘરતી પર પડ્યો ?

ઉત્તરમ્: રાવણ ભગ્ન ધનુષ્યવાળો, રથ વગરનો, હણાયેલા ઘોડા અને સારથીવાળો થઈ ગયો ત્યારપછી સીતાને હાથેથી લઈને તે ભૂમિ પર પડ્યો.

(4) ક્રોધાન્વિત રાવણે શું કર્યું ?

ઉત્તરમ્: તાંબા જેવી લાલ થયેલી આંખોવાળો અને તપેલા સોનાનાં કુંડળવાળો, ક્રોધે ભરાયેલો રાક્ષસરાજ રાવણ પક્ષીરાજ જટાયુ સામે દોડ્યો.

(5) અંતે જટાયુએ શું કર્યું ?

ઉત્તરમ્: અંતે જટાયુએ પોતાની ચાંચ વડે હુમલો કરીને રાવણના ડાબા પડખાના દસ બાહુઓ ઉખાડી નાખ્યા.

